

TRANSFORMACIJA OBOROŽENIH SIL

Transformacijo vojaških zmogljivosti kot nov pojem v zavezništvu uradno poznamo od vrha Nata v Pragi leta 2002, ko je bilo obdobje začetka transformacije vojaških zmogljivosti tudi uradno verificirano (Nato Handbook, 2006, str. 20), zatem pa je bilo oblikovano tudi Zavezniško poveljstvo za transformacijo (angl. Allied Command Transformation – ACT).

Ob upoštevanju različnih svetovnih trendov, ambicij »velikih«, znanstvenih teorij in izkušenj ter mnenj strokovnjakov pa morajo obrambni sistemi držav članic zavezništva, torej tudi slovenski obrambni sistem, vsakodnevno hkrati delovati tudi v svojem nacionalno-varnostnem okolju, ki se stalno spreminja.

Zmanjševanje proračunskih sredstev za slovenski obrambni resor v zadnjih letih le-tega postavlja pred poseben izziv, še zlasti ker se je delež sredstev od leta 2009 zmanjšal za 40 odstotkov, podoben trend pa je možno napovedati za srednje-ročno obdobje do leta 2018.

Ali transformacijo vojaških zmogljivosti v Sloveniji razumemo na enak način, kot jo razumejo v zavezništvu, v Združenih državah Amerike ali v Kanadi?

Več o transformaciji vojaških zmogljivosti kot pojavu, trendu, njenih gibanjih, značilnostih po različnih merilih in še veliko več bodo verjetno v prihodnje napisali in povedali člani raziskovalne skupine na Fakulteti za družbene vede, ki je pod vodstvom dr. Antona Grizolda maja 2010 začela temeljni raziskovalni

projekt Preoblikovanje obrambnih politik v sodobnem varnostnem okolju (TRP J5 3616), ki naj bi bil zaključen konec aprila letos.

Transformacija vojaških zmogljivosti v zavezništvu

Transformacija vojaških zmogljivosti je kontinuiran in proaktiven proces razvijanja in integriranja inovativnih zasnov, doktrin in zmogljivosti, z namenom izboljšati učinkovitost in interoperabilnost Nata in partnerskih držav.

Pri transformaciji Nata ne gre samo za nove oborožitvene sisteme in modernejšo opremo. Gre za nov pristop, s katerim bomo svoje poslanstvo opravljali bolje, na boljši način bo potekalo tudi upravljanje informiranja in procesov sprejemanja odločitev, ter uporaba prednosti, ki jo ponujajo nove tehnologije za razvoj izboljšanja zmogljivosti.

Tako transformacijo opredeljuje dokument zavezništva MC 0538 (MC Policy for Nato Concept Development and Experimentation).

Polkovnik Herman Storm, vodja oddelka za transformacijo in sodelovanje

z državami članicami (Transformation Network) pri ACT Nato, je v novembrski številki revije Obramba pojasnil, da v strateškem smislu pomeni transformacija oboroženih sil pripravljenost na prihodnost.

O transformaciji zavezništva sta v decembrski številki revije Obramba pisala Janko Šteh in Uroš Tovornik. Predstavila sta ključne novosti, ki so nastale v času od vrha Nata v Lizboni leta 2010 do vrha Nata v Chicagu lansko leto.

Med nove pristope v okviru zmogljivosti do leta 2020 sodi tudi pametna obramba (v nadaljevanju PO) oziroma »Smart Defence«, za katero avtorja pravi, da »v ostrih finančnih pogojih predvideva poglobljanje sodelovanja med državami članicami, še posebej na področjih, kjer lahko več držav skupaj razvija nekatere zmogljivosti. Ta pristop bi pripomogel k zniževanju stroškov, ki jih imajo zdaj nekatere države, v prihodnje pa bi določene zmogljivosti združevale z drugimi državami« (Šteh, Tovornik, 2012, st. 9).

Transformacija vojaških zmogljivosti držav članic zavezništva ni pojem, za katerega bi lahko rekli, da je nekaj zelo novega in posebnega. Traja že nekaj let. Oborožene sile držav članic Nata se z večjo intenziteto spreminjajo predvsem od konca hladne vojne, pri čemer je intenziteta spreminjanja pogojena z geografskimi, družbenimi, političnimi in drugimi okoliščinami. Transformacija je s spremenjenimi, z zmanjšanimi finančnimi viri, namenjenimi za nacionalno obrambo, dobila nov pomen. Na konferenci nacionalnih vodij transformacij, ki je bila 12. in 13. decembra 2011 v Norfolku v ZDA, je bil namenjen poseben poudarek razlikovanju med pobudo za združevanje in souporabo (Pooling and Sharing Initiative) v okviru Evropske unije in PO zavezništva ter iskanju stičnih točk in sinergije za ustvarjanje novih priložnosti ob želji, da ne bi prihajalo do podvajanja.

Pametna obramba

Udeleženci so si bili enotni, da ima PO lahko prave učinke samo v primeru, če bo prispevala k boljšim rezultatom v vsaki državi članici posebej in če bodo ti učinki prepoznavni vsakomur.

Ključne ugotovitve udeležencev na konferenci so bile, da:

- delovanje, kot smo ga bili navajeni, ni več možno. Ne gre več za to, kako bomo porabili manj, ampak kako bomo z danimi sredstvi delovali učinkovitejše.
- omejeni finančni viri tako odpirajo dileme kot tudi priložnosti za prenavo orodij, večjo učinkovitost procesov in jasno razmejitev področij dela. Nujno

je razvijati inovativne rešitve. Potrebne so spremembe v razmišljanju s poudarkom na rezultatih in ne toliko na procesih.

- se moramo v prihodnje posvetiti določanju prednostnih nalog in okrepiti sodelovanje s partnerji¹. Partnerstvo se tako razume kot gonilna sila sodelovanja in ne ovira zanj. Sinergija učinkov različnih virov je tista, ki naj zmanjša stroške in z drugimi deli rezultate.
- je kultura z vrednotami in predvidevanji tista, ki oblikuje in usmerja strategijo in vedenje sodelujočih, zato je pomembno oblikovati pozitivno vizijo za dosego skupnih ciljev.
- so področja, na katerih je veliko priložnosti v okviru PO, med drugim učenje iz izkušenj, sodelovanje z različnimi partnerji na mnogih področjih, vključno z gospodarstvom, prenova izobraževanja in usposabljanja, prenova področja znanosti in tehnologije ... (Chiefs of Transformation Conference 2011, Analysis Report).

Pojavila pa so se tudi mnoga ključna vprašanja, ki ostajajo še naprej odprta za razpravo, in sicer ali res pravilno razumemo nove izzive, kako biti pragmatičen in hkrati ambiciozen, kakšna bo dodana vrednost PO za posamezne države članice itd. Bolje kot uvesti hitre varčevalne ukrepe je opraviti naloge pravilno in v realnem obsegu.

Ugotovitve na konferenci v razpravi o PO tako lahko strnimo v tri skupine: sodelovanje, določanje prednostnih nalog in specializacijo.

• Sodelovanje

Nato in države članice naj se osredotočajo na praktične cilje, ki so v nacionalnem interesu in jih v duhu PO ni težko realizirati. Sem tako sodi sodelovanje, medtem ko so naloge reorganiziranja, določanja prednostnih nalog in specializacija področja, za katera je treba več časa, saj so zahtevnejša. Tak vrstni red naj bi zagotavljal večjo uspešnost. Večjih projektov po merilih zahtevnosti in glede na finančne obveznosti ni smiselno načrtovati, saj je njihova realizacija v danih okoliščinah zelo tvegana. Z njimi ne bi sledili ciljem PO, ki predvidevajo projekte, za katere obstaja velika verjetnost, da bodo realizirani v kratkem času.

Naloga zavezništva je, da podpira in povezuje države članice pri njihovih prizadevanjih dosegati skupne cilje, zadane v okviru PO.

- Določanje prednostnih nalog
Za področje obrambnega planiranja z

zavezništvom so vodje transformacijskih skupin ugotovili, da v trenutni situaciji ni najučinkoviteje, zato so predlagali določitev prednostnih nalog, kar bi lahko pripomoglo k večji učinkovitosti planiranja.

Dvom v okviru področja PO je bil izražen tudi v delu, ki zadeva področje obrambnega planiranja v zavezništvu glede na obrambno planiranje v državah članicah, torej ali gremo v isto smer.

Za boljše opredeljevanje prednostnih nalog in izvajanje PO je treba boljše in dolgoročneje opredeliti prihodnje varnostno okolje. Seveda se pojavlja tudi dvom v kredibilnost sprejemanja prednostnih nalog, ki niso skladne z določili ravnih ambicij² (Level of Ambition).

• Specializacija

Ali se države članice želijo specializirati? Ideje o specializaciji in koncentraciji prednosti se zdijo prave za soočanje z novimi izzivi, pa vendar obstaja dilema, kako specializacijo predstaviti in izpeljati. Zagotovljen dostop do zmogljivosti sil zahteva tako organizacijo dela, da v vsakem času zagotavlja kakovostno podporo delovanju tudi v primeru izpada določene zmogljivosti, kar zahteva posebej skrbno načrtovanje in rabo virov.

Transformacija izobraževanja in usposabljanja v Natu

Nato v okviru transformacijskega procesa namenja vedno več pozornosti kakovosti izobraževanja in usposabljanja. Na konferenci so udeleženci razpravljali o večji potrebi po sinhronizaciji področja na nacionalni ravni, da bi zagotovili kar najboljšo primerljivost in učinke na ravni zavezništva. Za zagotavljanje pravega kadra za prava delovna mesta je nujno dodelati opise in standarde za zasedbo delovnih mest, pri čemer mora sistem izobraževanja in usposabljanja zagotavljati tako kakovosten proces in seveda rezultate, da bodo učinki zaposlenih maksimalni. Ena izmed rešitev za izboljšanje kakovosti izobraževanja in usposabljanja v zavezništvu je tako akreditacija izobraževanih institucij³, kar seveda pomeni, da morajo biti nacionalni kakovostni standardi usklajeni s standardi zavezništva. Med prednostne naloge v postopku za akreditacijo nedvomno sodi 18 centrov odličnosti. Pomembno vlogo bo v prihodnje imelo tudi povečano sodelovanje s civilnimi izobraževalnimi institucijami, mednarodnimi in nevladnimi organizacijami ter podjetji, vendar s poudarkom na racionalizaciji, funkcionalnosti in kakovosti, nikakor ne na podvajanju ali razprševanju dejavnosti.

Teme, o katerih so udeleženci še razpravljali, so bile vpliv zniževanja z

obrambnih proračunov na zmogljivosti zaveznitva, porast znanstvenih in tehnoloških odkritij ter prilagajanje in odziv na hibridne grožnje.

Transformacija vojaških zmogljivosti v državah članicah

Zaveznitvo pomaga državam članicam z različnimi oblikami sodelovanja. Tako je polkovnik Helmar Storm iz Zavezniskega poveljstva za transformacijo s svojimi kolegi na povabilo ministrov za obrambo obiskal več držav članic zaveznitva za namenom svetovati pri nadaljevanju reforme oboroženih sil.

Delovna skupina NET (Nations Engagement Team) polkovnika Storma je tako obiskala oktobra 2011 Litvo in Latvijo, marca 2012 Romunijo in Bolgarijo, oktobra 2012 pa Slovenijo in Slovaško.

Temeljno poslanstvo srečanja med delovno skupino in predstavniki posameznih držav je izmenjava različnih izkušenj in iskanje možnosti za boljše sodelovanje, s poudarkom na iskanju priložnosti, kako lahko zaveznitvo pomaga posamezni članici, da bi le-ta dosegla najboljše rezultate in tako tvorno prispevala k skupnim ciljem vseh.

Litva in Latvija sta največ pozornosti namenili nadzoru in varovanju zračnega prostora. Sami si tega ne zagotavljata več, saj sta v duhu PO prenesli to obveznost na zaveznitvo. Na področju mednarodnega sodelovanja se obe zanimata za okrepitev aktivnosti, ki jih izvaja Baltska obrambna šola. Ta je bila ustanovljena 1999, ustanoviteljice pa so Litva, Latvija in Estonija.

Latvijo zanimata obramba pred jedrskim orožjem in področje varne

oskrbe z energijo. Za slednje ima v Vilnusu Centru središče za razvoj varne oskrbe z energijo. Litva pa želi okrepiti delovanje Centra za učenje na daljavo⁴.

Romunija močno podpira cilje PO, želi okrepiti sodelovanje z zaveznitvom na področju obrambnega planiranja, učenja iz izkušenj, izobraževanja in usposabljanja, vojaških vaj in delovanja proti improviziranim eksplozivnim sredstvom⁵ (Countering Improvised Explosive Devices - C-IED).

Bolgarija si intenzivno prizadeva pri nadaljnjem razvijanju Centra odličnosti za področje kriznega upravljanja v primeru odzivanja na nesreče. Aktivna je v več projektih v okviru PO, ima bogate izkušnje na področju učenja iz izkušenj, ki jih želi nadgraditi in deliti z drugimi državami članicami. Učenje na daljavo še zlasti na področju računalništva in situacijsko usposabljanje na simulatorjih sta prednosti, ki jih želi Bolgarija še izpopolniti. Izpolnili so vse pogoje za akreditacijo jezikovnih tečajev⁶.

Predstavniki slovenskega obrambnega ministrstva so gostom predstavili nacionalne transformacijske procese in ocenili čas obiska skupine NET kot ravno pravi, saj je bila v času obiska v Ministrstvu za obrambo že ustanovljena Delovna skupina za pripravo in oblikovanje programa transformacije Slovenske vojske in procesov Ministrstva za obrambo.

V času obiska so potekala različna srečanja v različnih zasedbah glede na vsebino razprav. Predstavniki ministrstva so goste podrobno seznanili z dosedanjimi prizadevanji, rezultati in izkušnjami ter jih informirali o tem, kje vidijo dodatne

možnosti in priložnosti za večjo učinkovitost na nacionalni ravni in za boljše sodelovanje z zaveznitvom.

Gostje so predstavili in ponudili različno pomoč ACT-a v obliki sodelovanja, svetovanja, usposabljanja in zagotavljanja različne programske opreme kot na primer dostop do podatkovnih baz, vključevanja v aktivnosti znotraj zaveznitva in drugo.

Slovenija je tako posebej zainteresirana za izboljšanje področij sodelovanja, načrtovanja in planiranja, individualnega in skupinskega usposabljanja, razvojnih zasnov in eksperimentiranja ter učenja iz izkušenj. Člane NET skupine so zanimali področje delovanja proti improviziranim eksplozivnim sredstvom, rezultati na področju učenja iz izkušenj, zasnove razvijanja in eksperimentiranja. Predstavnike obeh strani pa je dodatno zanimala vizija ACT-a o kakovosti izobraževanja in usposabljanja v luči akreditacij izobraževalnih institucij.

Transformacija slovenskih vojaških zmogljivosti

Transformacijski trendi vojaških zmogljivosti so prisotni tudi v naši državi, saj se je v obdobju od leta 2002 veliko spremenilo. Priprava in prehod na poklicno vojsko ter vstop v zaveznitvo sta prinesla mnoge spremembe, o katerih je pisalo veliko avtorjev, njihovo udejanjanje pa omogočilo mnogo predpisov in političnih odločitev.

Obdobja zadnjih desetih let transformacije vojaških zmogljivosti na primeru Slovenije lahko različno poimenujemo.

Ugotovitve o nekajletnem trendu zmanjševanja obrambnega proračuna in s tem sredstev za delovanje in razvoj Slovenske vojske (SV), o tem, da vplivajo na zmogljivosti SV in zmanjšujejo sposobnosti države na obrambnem področju, so in še narekujejo ukrepanje. V času od leta 2009 so bili sprejeti nekateri strateški dokumenti, povezani s spremenjenimi trendi na področju zagotavljanja virov, med katerimi je treba posebej omeniti Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti (Ur. l. RS, št. 27/10-ReSV-1) in Resolucijo o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2025 (Ur. l. RS, št. 99/2010-ReSD-PRO SV 2025). V teh dveh dokumentih so nakazane spremembe in smeri razvoja obrambnega sistema ob upoštevanju spremenjenih pogojev za delovanje.

Minister za obrambo je julija 2012 izdal usmeritve, povezane s spremenjenimi pogoji delovanja, v katerih ugotavlja, da je struktura obrambnih izdatkov vedno bolj neugodna. Priča smo trendu povečevanja izdatkov za osebje (preko

70 %), ob istočasnem zmanjševanju izdatkov za delovanje in posebej za investicije v opremo in infrastrukturo. Ob tem na operacijah v tujini vzdržujemo relativno zelo velike zmogljivosti (glede na nacionalne razmere), velik del materialno-tehničnih sredstev je na sredini ali proti koncu življenjske dobe. Finančni viri za tekoče vzdrževanje se krčijo, kar je glede na povečevanje starosti opreme še posebej zaskrbljujoče. S tekočimi projekti nabave ne bo zagotovljena zahtevana stopnja opremljenosti SV. Ocenjuje, da nekateri ključni projekti v planiranem roku ne bodo realizirani ali pa bodo celo prekinjeni. Razvoj obrambnih zmogljivosti ni zadovoljivo zaključen. Vsa ta področja in procesi so bili že večkrat predmet poglobljenih analiz in pozneje tudi predlogov za spremembe v cilju izboljšanja učinkovitosti obrambnega resorja. Vse to konkretno vpliva na delovanje obrambnega sistema v celoti, kot tudi na delovanje SV kot njenega najpomembnejšega segmenta.

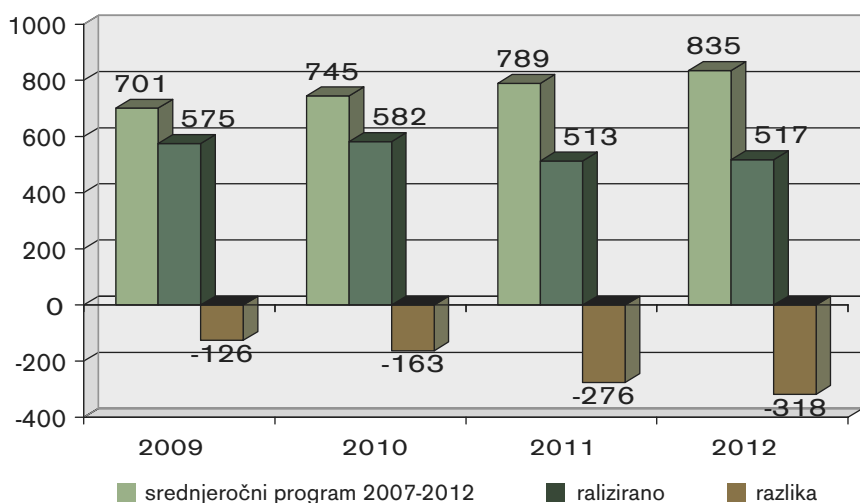
V nadaljevanju ugotavlja, da je posledica takega stanja povečevanje nacionalno-obrambnih tveganj na področju zagotavljanja načrtovanih zmogljivosti obrambnega sistema, otežene povezljivosti zaradi tehnološkega zaostajanja in zmanjšanja zmožnosti delovanja RS v zaveznitvu. Čeprav se tovrstnim tveganjem ni mogoče v celoti izogniti, smo jih v SV dolžni omejevati v največji možni meri. To bomo dosegli s procesom transformacije SV, tako sklene usmeritve ministra za obrambo.

Učinkovitost procesa transformacije SV ni odvisna le od sposobnosti in zavezitosti pripadnikov SV, ampak je v znatnem obsegu odvisna tudi od sinergijskih učinkov podobnih procesov v ostalih delih Ministrstva za obrambo, državni upravi, celotni družbi in tudi podobnih procesov v mednarodnem okolju.

Kot majhna država z omejenimi viri smo pri oblikovanju vojaških zmogljivosti še posebej naklonjeni zasnovama »združevanja in souporabe zmogljivosti« EU ter »pametne obrambe« Nata, pri čemer bomo priložnosti za sodelovanje iskali predvsem v regionalnih okvirih Balkana in Srednje Evrope⁷.

»Temeljna vodila bodo nadaljnja krepitev kakovosti obrambnih sil na račun njihove količine ter prevzemanje sorazmernega deleža bremena pri kolektivni obrambi« (ReSNV-1).

Zasnova transformacije SV je bila pripravljena do konca leta 2012, posamezne rešitve pa bodo skladno s Srednjeročnim obrambnim programom 2013–2018 uveljavljene postopoma v

naslednjem šestletnem srednjeročnem planskem obdobju. Cikličnost revidiranja in sprejemanja SOPr bo omogočala ustrezne prilagoditve na področjih, ki jih danes ni mogoče dovolj natančno predvideti.

Usmeritve Ministra za obrambo opredeljujejo strateške transformacijske cilje za obdobje 2013–2018 na področju razvoja vojaških zmogljivosti, prilagajanja varnostnim in ekonomskim razmeram in trajnega izboljševanju resorja skladno s standardi.

Cilji posameznih transformacijskih področij so podrobneje določeni po vsebinskih sklopih, in sicer za področje:

- organizacijske in poveljniške strukture SV ter področje sistema poveljevanja in kontrole,
- razvoja zmogljivosti,
- delovanja obrambnega resorja,
- kadrov,
- informacijsko-komunikacijske tehnologije in logistike.

Kako torej poteka transformacija vojaških zmogljivosti v SV v zadnjem letu?

Od prevzema dolžnosti načelnika Generalštaba SV brigadirja Dobrana Božiča obdobje od marca 2012 do danes lahko delimo na tri sklope:

- Obdobje stabilizacije (od marca do junija 2012).
V tem obdobju je bilo največ prizadevanj usmerjenih na debirokratizacijo poslovanja, zmanjševanje potnih stroškov, razporejanje zaposlenih na lokacije bliže domu, zmanjševanje stroškov obratovanja ter centralizacija in združevanje procesov delovanja, na kar je v veliki meri vplival Zakon o uravnoteženju javnih financ (Ur. l. RS, št. 40/2012).
- Obdobje preoblikovanja in vzpostavitve osnovnih izhodišč za izvedbo

transformacijskih procesov (od julija do decembra 2012).

V tem obdobju so delovale delovne skupine za transformacijo, ki so bile razdeljene na podskupine za področje vojaških zmogljivosti, funkcionalne integracije obrambne administracije, kadrov, informacijsko-komunikacijske tehnologije in logistike. Pripravile so različne scenarije, analize in predloge za doseganje ciljev transformacije vojaških zmogljivosti, vse s ciljem priprave kratkoročnega preoblikovanja in hkrati srednjeročnega planiranja skladno s SOPr do konca 2012.

- Obdobje izvedbe preoblikovanja SV poteka od januarja letos in bo predvidoma zaključeno ob dnevu SV, torej maja 2013.

V tem času so in bodo prizadevanja usmerjena v sinergijo združevanja vseh naporov zadnjega leta za doseganje skupno zastavljenih ciljev. Torej preoblikovanje SV na strateški, taktični in kasnejše operativni ravni.

Po 15. maju 2013 bodo potekale aktivnosti nadaljnega preoblikovanja celovite transformacije vojaških zmogljivosti skladno z metodologijo zaveznitva.

Liliana Brožič

1 Z državami nečlanicami, nevladnimi organizacijami, izobraževanimi in raziskovalnimi institucijami in drugimi.
2 aven ambicij opredeljuje vrsto in število misij, ki naj bi jih bile Natove sile pripravljene izvajati sočasno/hkrati, če je to potrebno, skladno z Natovimi političnimi odločitvami.
3 Direktiva Bi-Sc 75-7 27 (Education and Individual Training Directive, maj 2009) je predvidevala akreditacijo posameznih programov znotraj izobraževanih institucij, direktiva Bi-Sc 75-2 (Education, Training, Exercise and Evaluation Directive, februar 2010) pa predvideva akreditacijo izobraževalnih institucij.
4 Povzeto po Nations Engagement Team Visit Latvia, 10-12 October 2011, After Action Report; Nations Engagement Team Visit Lithuania, 12-14 October 2011, After Action Report.
5 Nations Engagement Team Visit Romania, 26-28 March, After Action Report.
6 Nations Engagement Team Visit Bulgaria, 28-30 March, After Action Report.
7 Usmeritve ministra, številka 804-268/2012-16 z dne 10. 7. 2012.